

Bryssel den 11 oktober 2000 (20.10)
(OR. fr)

CHARTE 4473/00

CONVENT 49

NOT FRÅN PRESIDDIET

Ärende: Utkast till Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

– Förklaringar till stadgans fullständiga text enligt dok. CHARTE 4487/00
CONVENT 50

Följande förklaringar har utarbetats på presidiets ansvar. De har inget juridiskt värde och är helt enkelt avsedda att belysa stadgans bestämmelser.

INGRESS

Europas folk har mellan sig skapat en allt fastare sammanslutning och har beslutat att dela en fredlig framtid på grundval av gemensamma värden.

I medvetande om sitt andliga och etiska arv bygger unionen på de odelbara och universella värdena människans värdighet, frihet, jämlikhet och solidaritet samt på den demokratiska principen och rättsstatsprincipen. Den sätter människan i centrum för sin verksamhet genom att inrätta ett unionsmedborgarskap och skapa ett område med frihet, säkerhet och rättvisa.

Unionen skall bidra till att bevara och utveckla dessa gemensamma värden med respekt för mångfalden i Europas folks kultur och traditioner samt för medlemsstaternas nationella identitet och organisering av sina offentliga myndigheter på nationell, regional och lokal nivå; den skall söka främja en balanserad och hållbar utveckling och skall trygga fri rörlighet för personer, varor, tjänster och kapital samt etableringsfrihet.

I detta syfte är det nödvändigt att, mot bakgrund av samhällsutvecklingen, de sociala framstegen och den vetenskapliga och tekniska utvecklingen, stärka skyddet av de grundläggande rättigheterna genom att göra dem mer synliga i en stadga.

I denna stadga bekräftas, med respekt för gemenskapens och unionens behörighet och uppgifter samt subsidiaritetsprincipen, de rättigheter som har sin grund särskilt i medlemsstaternas gemensamma författningstraditioner och internationella förpliktelser, Fördraget om Europeiska unionen och gemenskapsfördragen, Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, gemenskapens och Europarådets sociala stadgor samt rättspraxis vid Europeiska gemenskapernas domstol och Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

Åtnjutandet av dessa rättigheter medför ansvar och skyldigheter mot andra människor, mot mänskligheten och mot kommande generationer.

Följaktligen erkänner unionen de rättigheter, friheter och principer som anges nedan.

KAPITEL I. VÄRDIGHET

Artikel 1

Människans värdighet

Människans värdighet är okränkbar. Den skall respekteras och skyddas.

Förklaring

Människans värdighet är inte bara en grundläggande rättighet i sig utan utgör själva grunden för de grundläggande rättigheterna. Denna princip fastställs i ingressen till den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna från 1948:

"Enär erkännandet av det inneboende värdet hos alla medlemmar av människosläktet och av deras lika och oförytterliga rättigheter är grundvalen för frihet, rättvisa och fred i världen."

Härav följer bl.a. att ingen rättighet i denna stadga får användas för att kränka andra personers värdighet och att människans värdighet är en central aspekt av rättigheterna i denna stadga.

Den får därför inte kränkas ens i fall av begränsning av en rättighet.

Artikel 2

Rätt till liv

1. Var och en har rätt till liv.
2. Ingen får dömas till döden eller avrättas.

Förklaring

1. *Punkt 1 i denna artikel grundar sig på artikel 2.1 första meningen i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, vilken har följande lydelse:
"1. Envars rätt till liv skall skyddas genom lag ..."*
2. *Andra meningen i denna bestämmelse, som avser dödsstraffet, är inte längre tillämplig, eftersom protokoll nr 6 till konventionen har trätt i kraft, där artikel 1 har följande lydelse:
"Dödsstraffet skall vara avskaffat. Ingen får dömas till ett sådant straff eller avrättas." Det är med denna bestämmelse som förebild som artikel 2.2 i stadgan har utformats.*
3. *Bestämmelserna i artikel 2 i stadgan motsvarar bestämmelserna i ovan nämnda artiklar i konventionen och i tilläggsprotokollet. De har enligt artikel 52.3 i stadgan samma innebörd och räckvidd som dessa. Följaktligen bör följande "negativa" definitioner i konventionen anses finnas även i stadgan:*
  - a) *Artikel 2.2 i konventionen:
"Ingen skall anses ha berövats livet i strid med denna artikel, när detta är en följd av våld som var absolut nödvändigt*
    - a) *för att försvara någon mot olaglig våldsgärning,*
    - b) *för att verkställa en laglig arrestering eller för att hindra någon som lagligen är berövad friheten att undkomma,*
    - c) *för att i laglig ordning stävja upplopp eller uppror."*
  - b) *Artikel 2 i protokoll nr 6 till konventionen:
"En stat kan i sin lag föreskriva dödsstraff för handlingar som begåtts under krigstid eller under överhängande krigshot; ett sådant straff skall tillämpas endast i de fall som anges i lagen och i enlighet med dess föreskrifter ..."*

Artikel 3

Människans rätt till integritet

1. Var och en har rätt till fysisk och mental integritet.
2. Inom medicin och biologi skall i synnerhet följande respekteras:
  - Den berörda personens fria och informerade samtycke, på de villkor som föreskrivs i lag.
  - Förbud mot rashygieniska metoder, i synnerhet sådana som syftar till urval av människor.
  - Förbud mot att låta människokroppen och dess delar i sig utgöra en källa till ekonomisk vinning.
  - Förbud mot reproduktiv kloning av människor.

Förklaring

1. *Principerna i artikel 3 i stadgan ingår redan i konventionen om mänskliga rättigheter och biomedicin, som har antagits i Europarådet (ETS 164 och tilläggsprotokollet ETS 168). Denna stadga syftar inte till att skapa undantag från dessa bestämmelser och förbjuder följaktligen endast reproduktiv kloning. Andra former av kloning varken tillåts eller förbjuds. Den hindrar följaktligen inte på något sätt lagstiftaren från att förbjuda andra former av kloning.*

2. *Hänvisningen till rashygieniska metoder, i synnerhet sådana som syftar till urval av människor, avser den eventualiteten att det skulle organiseras och genomföras urvalsprogram med exempelvis kampanjer för sterilisering, påtvingade havandeskap, obligatoriska etniska äktenskap – allt handlingar som enligt stadgan för den internationella brottmålsdomstolen, som antogs i Rom den 17 juli 1998, betraktas som internationella brott (se artikel 7.1 g).*

Artikel 4

Förbud mot tortyr och omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling

Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande bestraffning och behandling.

Förklaring

Rättigheten i artikel 4 motsvarar den som garanteras i artikel 3 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna med samma lydelse: "Ingen får utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning." Enligt artikel 52.3 i stadgan har den alltså samma innebörd och samma räckvidd som i konventionen.

Artikel 5

Förbud mot slaveri och tvångsarbete

1. Ingen får hållas i slaveri eller träldom.
2. Ingen får tvingas att utföra tvångsarbete eller annat påtvingat arbete.
3. Människohandel skall vara förbjuden.

Förklaring

1. *Rättigheten i artikel 5.1 och 5.2 motsvarar den likalydande artikel 4.1 och 4.2 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Enligt artikel 52.3 i stadgan har den följaktligen samma innebörd och räckvidd som denna. Detta betyder att*
  - *ingen begränsning lagligen kan påverka den rätt som avses i punkt 1,*
  - *begreppen "tvångsarbete eller annat påtvingat arbete" i punkt 2 måste tolkas med beaktande av de "negativa" definitionerna i artikel 4.3 i konventionen:*

"Med 'tvångsarbete eller annat påtvingat arbete' enligt denna artikel förstås inte:

    - a) *arbete som vanligtvis utkrävs av den som är frihetsberövad i enlighet med bestämmelserna i artikel 5 i denna konvention eller som är villkorligt frigiven från sådant frihetsberövande,*
    - b) *tjänstgöring av militär art eller, i länder där samvetsbetänkligheter mot sådan tjänstgöring beaktas, tjänstgöring som i dessa fall utkrävs i stället för militär värnpliktstjänstgöring,*
    - c) *tjänstgöring som utkrävs när nödläge eller olycka hotar samhällets existens eller välfärd,*
    - d) *arbete eller tjänstgöring som ingår i de normala medborgerliga skyldigheterna."*

2. *Punkt 3 följer direkt av principen om människans värdighet och tar hänsyn till nyare rön om organiserad brottslighet, till exempel lukrativa nätverk för olaglig invandring eller sexuellt utnyttjande. I bilagan till Europokonventionen finns följande definition som avser människohandel som syftar till sexuellt utnyttjande: "människohandel: att tvinga en person under andra personers reella och illegala makt genom användande av våld eller hot eller genom missbruk av en överordnad ställning eller handlingar i syfte att exploatera andras prostitution, att på olika sätt sexuellt utnyttja och utöva sexuellt våld mot minderåriga eller att utöva handel i samband med att barn överges". I artikel 27.1 i kapitel 6 i konventionen om tillämpningen av Schengenavtalet, som har införlivats med gemenskapens regelverk och som*

Förenade kungariket deltar i och Irland har begärt att få delta i, finns i artikel 27.1 följande formulering som avser människosmuggling: "De avtalsslutande parterna förbinder sig att införa lämpliga sanktioner mot den som i vinstsyfte hjälper, eller försöker hjälpa, utlänningar att resa in till eller vistas på någon parts territorium i strid mot den berörda partens lagstiftning rörande utlänningars inresa och vistelse."

KAPITEL II. FRIHETER

Artikel 6

Rätt till frihet och säkerhet

Var och en har rätt till frihet och säkerhet.

Förklaring

Rättigheterna i artikel 6 motsvarar dem som garanteras i artikel 5 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och har i enlighet med artikel 52.3 i stadgan samma innebörd och räckvidd. Härav följer att de lagliga begränsningarna av dessa rättigheter inte får överskrida de gränser som sätts genom lydelsen av artikel 5 i konventionen:

- "1. Var och en har rätt till frihet och personlig säkerhet. Ingen får berövas friheten utom i följande fall och i den ordning som lagen föreskriver:*
- a) när någon är lagligen berövad friheten efter fällande dom av behörig domstol,*
  - b) när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten, antingen därför att han underlåtit att uppfylla en domstols lagligen meddelade föreläggande eller i syfte att säkerställa ett fullgörande av någon i lag föreskriven skyldighet,*

- c) *när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att ställas inför behörig rättslig myndighet såsom skäligen misstänkt för att ha begått ett brott, eller när det skäligen anses nödvändigt att hindra honom från att begå ett brott eller att undkomma efter att ha gjort detta,*
  - d) *när en underårig genom ett lagligen meddelat beslut är berövad friheten för att undergå skyddsuffostran eller för att ställas inför behörig rättslig myndighet,*
  - e) *när någon är lagligen berövad friheten för att förhindra spridning av smittosam sjukdom eller därför att han är psykiskt sjuk, alkoholmissbrukare, missbrukare av droger eller lösdrivare,*
  - f) *när någon är lagligen arresterad eller på annat sätt berövad friheten för att förhindra att han obehörigen reser in i landet eller som ett led i ett förfarande som rör hans utvisning eller utlämning.*
2. *Var och en som arresteras skall utan dröjsmål och på ett språk som han förstår underrättas om skälen för åtgärden och om varje anklagelse mot honom.*
  3. *Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten i enlighet med vad som sagts under punkt 1 c skall utan dröjsmål ställas inför domare eller annan ämbetsman, som enligt lag får fullgöra dömande uppgifter, och skall vara berättigad till rättegång inom skälig tid eller till frigivning i avvaktan på rättegång. För frigivning får krävas att garantier ställs för att den som frigives inställer sig till rättegången.*
  4. *Var och en som är arresterad eller på annat sätt berövad friheten skall ha rätt att begära att domstol snabbt prövar lagligheten av frihetsberövandet och beslutar att frige honom, om frihetsberövandet inte är lagligt.*
  5. *Var och en som arresterats eller på annat sätt berövats friheten i strid med bestämmelserna i denna artikel skall ha rätt till skadestånd."*

Eftersom stadgan skall tillämpas inom ramen för Europeiska unionen, måste rättigheterna i artikel 6 respekteras, i synnerhet när unionen i enlighet med avdelning VI i Fördraget om Europeiska unionen antar rambeslut om fastställandet av gemensamma minimibestämmelser beträffande brottsrubricering och straffpåföljder.

Artikel 7

Respekt för privatlivet och familjelivet

Var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och sina kommunikationer.

Förklaring

De rättigheter som garanteras i artikel 7 motsvarar dem i artikel 8 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Med hänsyn till den tekniska utvecklingen har ordet "kommunikationer" ersatt "korrespondens".

I enlighet med artikel 52.3 har denna rättighet samma innebörd och räckvidd som i motsvarande artikel i konventionen. Härav följer att de lagliga begränsningarna av dessa rättigheter är desamma som de begränsningar som godtas i artikel 8 i konventionen:

- "1. Var och en har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens.*
- 2. Offentlig myndighet får inte ingripa i denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till den nationella säkerheten, den allmänna säkerheten eller landets ekonomiska välbefinnande, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter."*

Artikel 8

Skydd av personuppgifter

1. Var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne.

2. Dessa uppgifter skall behandlas lagenligt för bestämda ändamål och på grundval av den berörda personens samtycke eller någon annan legitim och lagenlig grund. Var och en har rätt att få tillgång till insamlade uppgifter som rör honom eller henne och att få rättelse av dem.
3. En oberoende myndighet skall kontrollera att dessa regler efterlevs.

Förklaring

Denna artikel grundas på artikel 286 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, 23.11.1995), artikel 8 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna samt Europarådets konvention av den 28 januari 1981 om skydd för enskilda vid automatisk databehandling av personuppgifter, vilken ratificerats av samtliga medlemsstater. Rätten till skydd av personuppgifter utövas enligt villkoren i ovan nämnda direktiv och får begränsas enligt villkoren i artikel 52 i stadgan.

Artikel 9

Rätt att ingå äktenskap och rätt att bilda familj

Rätten att ingå äktenskap och rätten att bilda familj skall garanteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter.

Förklaring

Denna artikel grundas på artikel 12 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, vilken har följande lydelse: "Giftasvuxna män och kvinnor har rätt att ingå äktenskap och bilda familj i enlighet med de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet". Formuleringen av denna rättighet har moderniserats så att den omfattar de fall där andra möjligheter till familjebildning än äktenskapet erkänns enligt nationell lagstiftning. I denna artikel varken förbjuds eller föreskrivs att partnerskap mellan personer av samma kön ges äktenskaplig status. Denna rättighet är följaktligen lik rättigheten i konventionen men kan få en större räckvidd när detta föreskrivs i nationell lagstiftning.

Artikel 10

Tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller övertygelse och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller övertygelse genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.
2. Rätten till vapenvägran skall erkännas enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av denna rättighet.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i punkt 1 motsvarar den som garanteras i artikel 9 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och har i enlighet med artikel 52.3 samma innebörd och räckvidd som denna. Begränsningarna måste därför respektera artikel 9.2 i konventionen, vilken har följande lydelse: "Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana begränsningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter."

Den rättighet som garanteras i punkt 2 motsvarar de nationella konstitutionella traditionerna och de nationella lagstiftningarnas utveckling på denna punkt.

Artikel 11

Yttrandefrihet och informationsfrihet

1. Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser.
2. Mediernas frihet och mångfald skall respekteras.

Förklaring

1. *Artikel 11 motsvarar artikel 10 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, vilken har följande lydelse:*
  - "1. *Var och en har rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna artikel hindrar inte en stat att kräva tillstånd för radio-, televisions- eller biografföretag.*
  2. *Eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, får det underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten, den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral, till skydd för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet."*

I enlighet med artikel 52.3 har denna rättighet samma innebörd och räckvidd som den rättighet som garanteras i konventionen. Begränsningarna av denna rättighet får följaktligen inte vara mer omfattande än de som anges i artikel 10.2, utan att det påverkar de inskränkningar som gemenskapens konkurrensrätt kan innebära för medlemsstaternas möjlighet att införa sådana tillståndskrav som avses i artikel 10.1 tredje meningen i konventionen.

- I punkt 2 i denna artikel utvecklas följderna av punkt 1 i fråga om mediefrihet. Den bygger bland annat på domstolens rättspraxis för television, särskilt i mål C-288/89 (dom av den 25 juli 1991, Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda m.fl.; Rec. 1991 I-4007), och på det protokoll om systemet för radio och TV i allmänhetens tjänst i medlemsstaterna som fogats till EG-fördraget samt på rådets direktiv 89/552/EG (se särskilt skäl 17).*

Artikel 12

Mötes- och föreningsfrihet

- Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet på alla nivåer, särskilt på det politiska, fackliga och medborgerliga området, vilket innebär rätten för var och en att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.
- De politiska partierna på unionsnivå skall bidra till att unionsmedborgarnas politiska vilja kommer till uttryck.

Förklaring

- Bestämmelserna i punkt 1 i denna artikel motsvarar bestämmelserna i artikel 11 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, vilken har följande lydelse:*
  - Var och en har rätt till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet, inbegripet rätten att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att skydda sina intressen.*

2. *Utövandet av dessa rättigheter får inte underkastas andra inskränkningar än sådana som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den nationella säkerheten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Denna artikel hindrar inte att det för medlemmar av de väpnade styrkorna, polisen eller den statliga förvaltningen görs lagliga inskränkningar i utövandet av de nämnda rättigheterna."*

Bestämmelserna i artikel 12.1 har samma innebörd som bestämmelserna i konventionen men större räckvidd, eftersom de kan tillämpas på alla nivåer, även den europeiska nivån. Enligt artikel 52.3 i stadgan får begränsningarna av denna rättighet inte vara mer omfattande än de som kan betraktas som lagliga enligt artikel 11.2 i konventionen.

2. *Rättigheten bygger även på artikel 11 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter.*
3. *Punkt 2 i denna artikel motsvarar artikel 191 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.*

Artikel 13

Frihet för konsten och vetenskapen

Konsten och den vetenskapliga forskningen skall vara fria. Den akademiska friheten skall respekteras.

Förklaring

Denna rättighet härleds i första hand ur tanke- och yttrandefriheten. Den skall utövas med respekt för artikel 1 och får underkastas de begränsningar som tillåts i artikel 10 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Artikel 14

Rätt till utbildning

1. Var och en har rätt till utbildning och till tillträde till yrkesutbildning och fortbildning.
2. Denna rätt innefattar möjligheten att kostnadsfritt följa den obligatoriska undervisningen.
3. Friheten att inrätta undervisningsanstalter med iakttagande av de demokratiska principerna och föräldrars rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa, filosofiska och pedagogiska övertygelse skall respekteras enligt de nationella lagar som reglerar utövandet av dessa rättigheter.

Förklaring

1. *Till denna artikel har inspiration hämtats såväl från medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner som från artikel 2 i tilläggsprotokollet till konventionen, vilken har följande lydelse:*
"Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse."
Det har ansetts lämpligt att utsträcka denna rättighet till yrkesutbildning och fortbildning (se punkt 15 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter och artikel 10 i sociala stadgan) samt tillfoga principen om kostnadsfri obligatorisk undervisning. Så som den är formulerad innebär denna princip bara att varje barn i den obligatoriska undervisningen skall ha möjlighet att få tillträde till en institution som meddelar kostnadsfri undervisning. Det föreskrivs inte att alla institutioner, t.ex. privata, som meddelar sådan undervisning, skall vara kostnadsfria. Principen innebär inte heller ett förbud mot avgifter för vissa typer av undervisning, förutsatt att staten vidtar åtgärder för att bevilja ekonomisk ersättning. I den mån stadgan är tillämplig för unionen innebär detta att unionen i sin

utbildningspolitik skall följa principen om kostnadsfrihet i den obligatoriska undervisningen, men detta skapar självfallet inga nya befogenheter. Föräldrarnas rätt måste tolkas i samband med bestämmelserna i artikel 24.

2. *Friheten att inrätta undervisningsanstalter, offentliga eller privata, garanteras som en av aspekterna på friheten att inrätta och driva verksamhet, men begränsas av respekten för de demokratiska principerna och skall utövas i enlighet med nationell lagstiftning.*

Artikel 15

Fritt yrkesval och rätt att arbeta

1. Var och en har rätt att arbeta och utöva ett fritt valt eller accepterat yrke.
2. Varje unionsmedborgare har rätt att söka arbete, arbeta, etablera sig samt tillhandahålla tjänster i varje medlemsstat.
3. De medborgare i tredje land som har tillstånd att arbeta på medlemsstaternas territorium har rätt till samma arbetsvillkor som unionsmedborgarna.

Förklaring

Rätten till fritt yrkesval, som slås fast i artikel 15.1, erkänns i domstolens rättspraxis (se bl.a. domarna av den 14 maj 1974, mål 4/73, Nold, Rec. 1974, s. 491, punkterna 12–14; den 13 december 1979, mål 44/79, Hauer, Rec. 1979 s. 3727; den 8 oktober 1986, mål 234/85, Keller, Rec. 1986, 2897, punkt 8). Till grund för denna punkt ligger även artikel 1.2

i Europeiska sociala stadgan, som undertecknades den 18 oktober 1961 och har ratificerats av samtliga medlemsstater, samt punkt 4 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter av den 9 december 1989. Uttrycket ”arbetsvillkor” bör tolkas i enlighet med artikel 140 i EG-fördraget.

I punkt 2 återges de tre friheter som garanteras i artiklarna 39, 43 och 49 samt efterföljande artiklar i EG-fördraget, nämligen fri rörlighet för arbetstagare, etableringsfrihet samt frihet att tillhandahålla tjänster.

Punkt 3 grundas på artikel 137.3 fjärde strecksatsen i EG-fördraget och artikel 19.4 i Europeiska sociala stadgan, som undertecknades den 18 oktober 1961 och har ratificerats av samtliga medlemsstater. Artikel 52.2 i stadgan skall följaktligen tillämpas. Frågan om anställning av sjömän som är tredjelandsmedborgare i besättningarna på fartyg som för en unionsmedlemsstats flagg regleras i gemenskapsrätten och nationell lagstiftning och praxis.

Artikel 16

Näringsfrihet

Näringsfriheten skall erkännas i enlighet med gemenskapsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

Förklaring

Denna artikel grundas på domstolens rättspraxis, där friheten att utöva en ekonomisk eller kommersiell verksamhet erkänns (se domarna av den 14 maj 1974, mål 4/73, Nold, Rec. 1974, s. 491, punkt 14, och den 27 september 1979, mål 230/78, SPA Eridania m.fl., Rec. 1979, 2749, punkterna 20 och 31), liksom avtalsfriheten (se bl.a. domarna "Sukkerfabriken Nykøbing", mål 151/78, Rec. 1979, 1, punkt 19; den 5 oktober 1999, Spanien mot kommissionen, C-240/97 [ännu inte

offentliggjord] punkt 99), samt på artikel 4.1 och 4.2 i EG-fördraget, där konkurrensfriheten erkänns. Denna rättighet skall självfallet utövas med beaktande av gemenskapsrätten och nationell lagstiftning. Den kan begränsas enligt artikel 52.1 i stadgan.

Artikel 17

Rätt till egendom

1. Var och en har rätt att besitta lagligen förvärvad egendom, att nyttja den, att förfoga över den och att testamentera bort den. Ingen får berövas sin egendom utom då samhällsnyttan kräver det, i de fall och under de förutsättningar som föreskrivs i lag och mot rättmätig ersättning för sin förlust i rätt tid. Nyttjandet av egendomen får regleras i lag om det är nödvändigt för allmänna samhällsintressen.
2. Immateriell egendom skall vara skyddad.

Förklaring

Denna artikel motsvarar artikel 1 i tilläggsprotokollet till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna:

"Varje fysisk eller juridisk person skall ha rätt till respekt för sin egendom. Ingen får berövas sin egendom annat än i det allmännas intresse och under de förutsättningar som anges i lag och i folkrättens allmänna grundsatser.

Ovanstående bestämmelser inskränker dock inte en stats rätt att genomföra sådan lagstiftning som staten finner nödvändig för att reglera nyttjandet av egendom i överensstämmelse med det allmännas intresse eller för att säkerställa betalning av skatter eller andra pålagor eller av böter och viten."

Det rör sig om en grundläggande rättighet som är gemensam för alla de nationella författningarna. Den har upprepade gånger bekräftats i domstolens rättspraxis, främst genom domen i målet Hauer (13 december 1979, Rec. 1979 s. 3727). Formuleringen har moderniserats, men enligt artikel 52.3 har denna rättighet samma innebörd och räckvidd som i konventionen, och de begränsningar som anges i denna får inte överskridas.

Immateriellt skyddet, som utgör en del av rätten till egendom, nämns uttryckligen i punkt 2 på grund av sin ökande betydelse och sekundärgemenskapsrätten. Immateriellt skydd omfattar dels litterära och konstnärliga rättigheter, dels patent- och varumärkesrätt samt närstående rättigheter. Garantierna i punkt 1 skall på lämpligt sätt tillämpas på immateriell egendom.

Artikel 18

Rätt till asyl

Rätten till asyl skall garanteras med iakttagande av reglerna i Genèvekonventionen av den 28 juli 1951 och protokollet av den 31 januari 1967 om flyktingars rättsliga ställning och i enlighet med Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Förklaring

Denna artikel grundas på EG-fördragets artikel 63, enligt vilken unionen är skyldig att respektera Genèvekonventionen om flyktingar. Det hänvisas till bestämmelserna i protokollen till Amsterdamfördraget om Förenade kungariket och Irland samt om Danmark för att fastställa i vilken mån dessa medlemsstater tillämpar gemenskapsrätten i denna fråga och i vilken mån denna artikel skall tillämpas på dem. Artikelns överensstämmer med det protokoll om asyl som fogats till EG-fördraget.

Artikel 19

Skydd vid avlägsnande, utvisning och utlämning

1. Kollektiva utvisningar skall vara förbjudna.
2. Ingen får avlägsnas, utvisas eller utlämnas till en stat där han eller hon löper en allvarlig risk att utsättas för dödsstraff, tortyr eller andra former av omänsklig eller förnedrande bestraffning eller behandling.

Förklaring

Punkt 1 i denna artikel har samma innebörd och räckvidd som artikel 4 i tilläggsprotokoll nr 4 till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna i fråga om kollektiva utvisningar. Syftet är att garantera att alla beslut föregås av en specifik utredning och att man inte genom en enda åtgärd får besluta att utvisa samtliga personer med medborgarskap i en bestämd stat (se även artikel 13 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter).

I punkt 2 införlivas rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna i fråga om artikel 3 i konventionen (se Ahmed mot Österrike, dom av den 17 december 1996, REG 1996, VI-2206, och Soering, dom av den 7 juli 1989).

KAPITEL III. JÄMLIKHET

Artikel 20

Likhet inför lagen

Alla människor är lika inför lagen.

Förklaring

Denna artikel motsvarar den princip som återfinns i alla europeiska konstitutioner och som av domstolen fastställts vara en grundläggande princip i gemenskapsrätten (dom av den 13 november 1984, Racke, mål 283/83, Rec. 1984, s. 3791, dom av den 17 april 1997, C-15/95, EARL, REG 1997, I-1961, och dom av den 13 april 2000, C-292/97, Karlsson, ännu ej offentliggjord).

Artikel 21

Icke-diskriminering

1. All diskriminering på grund av bland annat kön, ras, hudfärg, etniskt eller socialt ursprung, genetiska särdrag, språk, religion eller övertygelse, politisk eller annan åskådning, tillhörighet till nationell minoritet, förmögenhet, börd, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning skall vara förbjuden.
2. Inom tillämpningsområdet för Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och Fördraget om Europeiska unionen, och utan att det påverkar tillämpningen av någon särskild bestämmelse i de fördragen, skall all diskriminering på grund av nationalitet vara förbjuden.

Förklaring

I punkt 1 har inspiration hämtats från artikel 13 i EG-fördraget, artikel 14 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna samt artikel 11 i konventionen om mänskliga rättigheter och biomedicin när det gäller det genetiska arvet. I den mån den överensstämmer med artikel 14 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna skall den tillämpas i enlighet med denna.

Punkt 2 motsvarar artikel 12 i EG-fördraget och bör tillämpas i enlighet därmed.

Artikel 22

Kulturell, religiös och språklig mångfald

Unionen skall respektera den kulturella, religiösa och språkliga mångfalden.

Förklaring

Denna artikel grundas på artikel 6 i Fördraget om Europeiska unionen och på artikel 151.1 och 151.4 i EG-fördraget om kultur. Den bygger också på förklaring nr 11 i slutakten till Amsterdamfördraget om kyrkors och konfessionslösa organisationers ställning.

Artikel 23

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Jämställdhet mellan kvinnor och män skall säkerställas på alla områden, inbegripet i fråga om anställning, arbete och lön.

Principen om jämställdhet utgör inget hinder för att behålla eller vidta åtgärder som innebär särskilda förmåner för det underrepresenterade könet.

Förklaring

Första stycket i denna artikel grundas på artikel 2 och artikel 3.2 i EG-fördraget, enligt vilka det hör till gemenskapens mål att främja jämställdhet mellan kvinnor och män, samt på artikel 141.3 i EG-fördraget. Det bygger även på artikel 20 i Europeiska sociala stadgan i dess reviderade lydelse av den 3 maj 1996 samt på punkt 16 i gemenskapsstadgan om arbetstagares rättigheter. Det grundas också på artikel 141.3 i EG-fördraget och artikel 2.4 i rådets direktiv 76/207/EEG om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor.

I andra stycket återges med en kortare formulering artikel 141.4 i EG-fördraget om att principen om likabehandling inte hindrar att man behåller eller beslutar om åtgärder som rör särskilda förmåner för att göra det lättare för det underrepresenterade könet att bedriva en yrkesverksamhet eller för att förebygga eller kompensera nackdelar i yrkeskarriären. Enligt artikel 51.2 ändrar detta stycke inte artikel 141.4 i EG-fördraget.

Artikel 24

Barnets rättigheter

1. Barn har rätt till det skydd och den omvårdnad som behövs för deras välfärd. De skall fritt kunna uttrycka sina åsikter. Dessa åsikter skall beaktas i frågor som rör barnen i förhållande till deras ålder och mognad.

2. Vid alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
3. Varje barn har rätt att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkta kontakter med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

Förklaring

Denna artikel grundas på New York-konventionen om barnets rättigheter, vilken undertecknades den 20 november 1989 och har ratificerats av alla medlemsstater, särskilt artiklarna 3, 9, 12 och 13 i den konventionen.

Artikel 25

Äldres rättigheter

Unionen erkänner och respekterar rätten för äldre att leva ett värdigt och oberoende liv och att delta i det sociala och kulturella livet.

Förklaring

Denna artikel har inspirerats av artikel 23 i den reviderade Europeiska sociala stadgan och artiklarna 24 och 25 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter. Deltagande i det sociala och kulturella livet inbegriper givetvis deltagande i det politiska livet.

Artikel 26

Integrering av personer med funktionshinder

Unionen erkänner och respekterar rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet.

Förklaring

Principen i denna artikel grundas på artikel 15 i Europeiska sociala stadgan och går även tillbaka på artikel 23 i den reviderade sociala stadgan samt punkt 26 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter.

KAPITEL IV. SOLIDARITET

Artikel 27

Arbetstagares rätt till information och samråd inom företaget

Arbetstagarna eller deras representanter skall på lämpliga nivåer garanteras rätt till information och samråd vid lämplig tidpunkt, i de fall och på de villkor som föreskrivs i gemenskapsrätten och i nationell lagstiftning och praxis.

Förklaring

Denna artikel ingår i den reviderade Europeiska sociala stadgan (artikel 21) och i gemenskapsstadgan om arbetstagares rättigheter (punkterna 17 och 18). Den skall tillämpas enligt de villkor som stadgas i gemenskapsrätten och i nationell rätt. Hänvisningen till lämpliga nivåer avser de nivåer som föreskrivs i gemenskapsrätten eller i nationell rätt och praxis, vilket kan inbegripa europeisk nivå när detta föreskrivs i gemenskapslagstiftningen. Gemenskapens regelverk på detta område är omfattande: artiklarna 138 och 139 i EG-fördraget, direktiven 98/59/EG (kollektiva uppsägningar), 77/187/EEG (överlåtelse av företag) och 94/45/EG (europeiska företagsråd).

Artikel 28

Förhandlingsrätt och rätt till kollektiva åtgärder

Arbetstagare och arbetsgivare, eller deras respektive organisationer, har i enlighet med gemenskapsrätten samt nationell lagstiftning och praxis rätt att förhandla och ingå kollektivavtal på lämpliga nivåer och att i händelse av intressekonflikter tillgripa kollektiva åtgärder för att försvara sina intressen, inbegripet strejk.

Förklaring

Denna artikel bygger på artikel 6 i Europeiska sociala stadgan samt på gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter (punkterna 12–14). Rätten till kollektiva åtgärder har erkänts av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna som en del av fackföreningsrätten enligt artikel 11 i konventionen. Beträffande lämpliga nivåer för kollektiva förhandlingar, se förklaringarna till föregående artikel. Kollektiva åtgärder, inbegripet strejk, faller under nationell lagstiftning och praxis, även frågan om huruvida de kan genomföras parallellt i flera medlemsstater.

Artikel 29

Rätt till tillgång till arbetsförmedlingar

Var och en har rätt till tillgång till kostnadsfri arbetsförmedling.

Förklaring

Denna artikel bygger på artikel 1.3 i Europeiska sociala stadgan och på punkt 13 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter.

Artikel 30

Skydd mot uppsägning utan saklig grund

Varje arbetstagare har rätt till skydd mot uppsägning utan saklig grund, i enlighet med gemenskapsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.

Förklaring

Denna artikel har inspirerats av artikel 24 i den reviderade sociala stadgan. Se även direktiven 77/187 om skydd för arbetstagares rättigheter vid överlåtelse av företag och 80/987 om skydd för arbetstagarna vid arbetsgivarens insolvens.

Artikel 31

Rättvisa arbetsförhållanden

1. Varje arbetstagare har rätt till hälsosamma, säkra och värdiga arbetsförhållanden.
2. Varje arbetstagare har rätt till en begränsning av den maximala arbetstiden samt till dygns- och veckovila och årlig betald semester.

Förklaring

1. *Artikel 31 grundas på direktiv 89/391/EEG om åtgärder för att främja förbättringar av arbetstagarnas säkerhet och hälsa i arbetet. Den har även inspirerats av artikel 3 i den sociala stadgan och punkt 19 i gemenskapsstadgan om arbetstagares rättigheter samt, när det gäller rätten till värdiga arbetsförhållanden, av artikel 26 i den reviderade sociala stadgan. Uttrycket ”arbetsförhållanden” bör tolkas på samma sätt som uttrycket "arbetsvillkor" i artikel 140 i EG-fördraget.*
2. *Punkt 2 grundas på direktiv 93/104/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden samt på artikel 2 i Europeiska sociala stadgan och punkt 8 i gemenskapsstadgan om arbetstagares rättigheter.*

Artikel 32

Förbud mot barnarbete och skydd av ungdomar i arbetslivet

Barnarbete är förbjudet. Minimiåldern för att ta anställning får inte vara lägre än den ålder vid vilken skolplikten upphör, utan att det påverkar tillämpningen av sådana regler som kan vara mer fördelaktiga för ungdomar och med förbehåll för begränsade undantag.

De ungdomar som har anställning skall åtnjuta arbetsvillkor som är anpassade till deras ålder samt skyddas mot ekonomiskt utnyttjande och mot allt arbete som kan vara till skada för deras säkerhet, deras hälsa, deras fysiska, mentala, moraliska eller sociala utveckling eller äventyra deras utbildning.

Förklaring

Denna artikel grundas på direktiv 94/33/EG om skydd av minderåriga i arbetslivet samt artikel 7 i Europeiska sociala stadgan och punkterna 20—23 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter.

Artikel 33

Familjeliv och yrkesliv

1. Skyddet av familjen på det rättsliga, ekonomiska och sociala planet skall säkerställas.
2. För att kunna förena familjeliv och yrkesliv skall varje arbetstagare ha rätt till skydd mot uppsägning på varje grund som står i samband med moderskap samt rätt till betald mödraledighet och till föräldraledighet efter ett barns födelse eller adoption.

Förklaring

Artikel 33.1 grundas på artikel 16 i Europeiska sociala stadgan. I punkt 2 har inspiration hämtats från rådets direktiv 92/85/EEG om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar och direktiv 96/34/EG om ramavtalet om föräldraledighet, undertecknat av UNICE, CEEP och EFS. Den bygger även på

artikel 8 (gravitet och barnsbörd) i Europeiska sociala stadgan, och inspiration har hämtats från artikel 27 (rätt till jämställdhet för arbetstagare med familjeansvar) i den reviderade sociala stadgan. Begreppet moderskap omfattar tiden från befruktningen till amningen.

Artikel 34

Social trygghet och socialbidrag

1. Unionen skall erkänna och respektera rätten till tillgång till social trygghet och socialtjänst som garanterar skydd i sådana fall som moderskap, sjukdom, olyckor i arbetet, omsorgsbehov eller ålderdom samt vid arbetslöshet i enlighet med närmare bestämmelser i gemenskapsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.
2. Var och en som är bosatt och förflyttar sig lagligt inom unionen har rätt till social trygghet och sociala förmåner i enlighet med gemenskapsrätten samt nationell lagstiftning och praxis.
3. I syfte att bekämpa social utslagning och fattigdom skall unionen erkänna och respektera rätten till socialbidrag och till bostadsbidrag som, i enlighet med närmare bestämmelser i gemenskapsrätten samt i nationell lagstiftning och praxis, är avsedda att trygga en värdig tillvaro för alla dem som saknar tillräckliga medel.

Förklaring

Principen i artikel 34.1 grundas på artiklarna 137 och 140 i EG-fördraget samt på artikel 12 i Europeiska sociala stadgan och punkt 10 i gemenskapsstadgan om arbetstagares rättigheter. Den måste respekteras av unionen när den utövar de befogenheter som den erhållit enligt artikel 140 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen. Hänvisningen till socialtjänst

avser de fall då en sådan tjänst har inrättats för att tillhandahålla vissa förmåner men innebär inte alls att en sådan tjänst måste inrättas om den inte redan finns. Begreppet moderskap skall tolkas på samma sätt som i föregående artikel.

Punkt 2 grundas på artikel 13.4 i Europeiska sociala stadgan och punkt 2 i gemenskapsstadgan om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter och återspeglar de regler som härrör från förordning nr 1408/71 och förordning nr 1612/68.

I punkt 3 har inspiration hämtats från artiklarna 30 och 31 i den reviderade sociala stadgan och punkt 10 i gemenskapsstadgan. Den måste respekteras av unionen i samband med politik som grundas på artikel 137.2 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, särskilt sista stycket.

Artikel 35

Hälsoskydd

Var och en har rätt till tillgång till förebyggande hälsovård och till medicinsk vård på de villkor som fastställs i nationell lagstiftning och praxis. En hög hälsoskyddsnivå för människor skall säkerställas vid utformning och genomförande av all gemenskapspolitik och alla gemenskapsåtgärder.

Förklaring

Principerna i denna artikel grundas på artikel 152 i EG-fördraget och artikel 11 i Europeiska sociala stadgan. Artikelns andra mening återger artikel 152.1.

Artikel 36

Tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

Unionen skall för att främja social och territoriell sammanhållning i unionen erkänna och respektera den tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse som föreskrivs i nationell lagstiftning och praxis i enlighet med Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Förklaring

Denna artikel respekterar fullt ut artikel 16 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och skapar inte någon ny rättighet. I artikeln fastslås endast principen att unionen måste respektera den tillgång till tjänster av allmänt ekonomiskt intresse som föreskrivs i nationella bestämmelser när dessa bestämmelser är förenliga med gemenskapsrätten.

Artikel 37

Miljöskydd

En hög nivå i fråga om miljöskydd och förbättring av miljöns kvalitet skall integreras i unionens politik och tryggas i enlighet med principen om hållbar utveckling.

Förklaring

Principen i denna artikel grundar sig på artiklarna 2, 6 och 174 i EG-fördraget. Den har även inspirerats av bestämmelserna i vissa nationella författningar.

Artikel 38

Konsumentskydd

En hög nivå i fråga om konsumentskydd skall tryggas i unionens politik.

Förklaring

Principen i denna artikel grundar sig på artikel 153 i EG-fördraget.

KAPITEL V. MEDBORGARNAS RÄTTIGHETER

Artikel 39

Rösträtt och valbarhet till Europaparlamentet

1. Varje unionsmedborgare skall ha rösträtt och vara valbar vid val till Europaparlamentet i den medlemsstat där han eller hon är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten.
2. Ledamöterna i Europaparlamentet skall väljas genom allmänna direkta, fria och hemliga val.

Förklaring

Artikel 39 skall enligt artikel 52.2 i stadgan tillämpas på de villkor som avses i fördraget.

Artikel 39.1 motsvarar den rättighet som garanteras i artikel 19.2 i EG-fördraget, och artikel 39.2 motsvarar artikel 190.1. I den sistnämnda artikeln anges grunderna för valförfarandet i ett demokratiskt system.

Artikel 40

Rösträtt och valbarhet i kommunala val

Varje unionsmedborgare skall ha rösträtt och vara valbar i kommunala val i den medlemsstat där han eller hon är bosatt, på samma villkor som medborgarna i den staten.

Förklaring

Denna artikel motsvarar den rättighet som garanteras enligt artikel 19.1 i EG-fördraget. Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor som föreskrivs i fördraget.

Artikel 41

Rätt till god förvaltning

1. Var och en har rätt att få sina angelägenheter behandlade opartiskt, rättvist och inom skälig tid av unionens institutioner och organ.

2. Denna rättighet innebär bl.a. att
  - var och en har rätt att bli hörd innan en enskild åtgärd som skulle beröra honom eller henne negativt vidtas mot honom eller henne,
  - var och en skall ha tillgång till de akter som berör honom eller henne, med förbehåll för berättigade intressen vad avser sekretess, tystnadsplikt och affärshemlighet,
  - förvaltningen är skyldig att motivera sina beslut.
3. Var och en har rätt att få ersättning av gemenskapen för skador som har orsakats av dess institutioner eller dess tjänstemän under deras tjänsteutövning, enligt de allmänna gemensamma principerna i medlemsstaternas lagstiftning.
4. Var och en skall kunna vända sig till unionens institutioner på något av fördragets officiella språk och skall få svar på samma språk.

Förklaring

Artikel 41 grundas på en rättsgemenskap som har vuxit fram ur rättspraxisen, där bland annat principen om god förvaltning slagits fast (se bl.a. domstolens dom av den 31 mars 1992, C-255/90 P, Burban, Rec. 1992, I-2253, och förstainstansrättens domar av den 18 september 1995, T-167/94, Nölle, REG 1995, II-2589; den 9 juli 1999, T-231/97, New Europe Consulting m.fl. (REG II-2403). Den formulering som denna rättighet ges i de två första punkterna är en följd av rättspraxisen (domstolens domar av den 15 oktober 1987, mål 222/86, Heylens, Rec. 1987, 4097, punkt 15; den 18 oktober 1989, mål 374/87, Orkem, Rec. 1989, 3283; den 21 november 1991, C-269/90, TU München, Rec. 1991, I-5469, och förstainstansrättens domar av den 6 december 1994, T-450/93, Lisrestal, Rec. 1994, II-1177; den 18 september 1995, T-167/94, Nölle, REG 1995, II-258) samt, när det gäller skyldigheten att ge en motivering, artikel 253 i EG-fördraget.

I punkt 3 återges den rättighet som garanteras i artikel 288 i EG-fördraget.

I punkt 4 återges den rättighet som garanteras i artikel 21 tredje stycket i EG-fördraget.

Enligt artikel 52.2 skall dessa rättigheter gälla på de villkor och med de begränsningar som fastställs i fördragen.

Rätten till ett effektivt rättsmedel, som utgör en viktig aspekt av denna fråga, garanteras genom artikel 47 i denna stadga.

Artikel 42

Rätt till tillgång till handlingar

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat har rätt till tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i denna artikel är den som garanteras i artikel 255 i EG-fördraget.

Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor som föreskrivs i fördraget.

Artikel 43

Ombudsmannen

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat har rätt att vända sig till unionens ombudsman vid missförhållanden i gemenskapsinstitutionernas eller gemenskapsorganens verksamhet, med undantag för domstolen och förstainstansrätten då dessa utövar sina domstolsfunktioner.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i denna artikel är den som garanteras i artiklarna 21 och 195 i EG-fördraget. Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor som föreskrivs i fördraget.

Artikel 44

Rätt att göra framställningar

Varje unionsmedborgare och varje fysisk eller juridisk person som är bosatt eller har sitt säte i en medlemsstat har rätt att göra framställningar till Europaparlamentet.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i denna artikel är den som garanteras i artiklarna 21 och 194 i EG-fördraget. Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor som föreskrivs i fördraget.

Artikel 45

Rörelse- och uppehållsfrihet

1. Varje unionsmedborgare har rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier.
2. Rörelse- och uppehållsfrihet kan i enlighet med Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen medges medborgare i tredje land som är lagligen bosatta inom en medlemsstats territorium.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i punkt 1 är den som garanteras i artikel 18 i EG-fördraget.

Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor och med de begränsningar som föreskrivs i fördraget.

I punkt 2 erinras om den behörighet som gemenskapen ges enligt artiklarna 62.1 och 62.3 samt 63.4 i EG-fördraget. Härav följer att beviljandet av denna rättighet är beroende av institutionernas utövande av denna behörighet.

Artikel 46

Diplomatiskt och konsulärt skydd

Varje unionsmedborgare har inom ett tredje lands territorium, där den medlemsstat i vilken han eller hon är medborgare inte är representerad, rätt till skydd av varje medlemsstats diplomatiska eller konsulära myndigheter, på samma villkor som medborgarna i den staten.

Förklaring

Den rättighet som garanteras i denna artikel är den som garanteras i artikel 20 i EG-fördraget. Den gäller i enlighet med artikel 52.2 på de villkor som föreskrivs i fördraget.

KAPITEL VI. RÄTTSKIPNING

Artikel 47

Rätt till ett effektivt rättsmedel och till en opartisk domstol

Var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter har kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför en domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i denna artikel.

Var och en har rätt att inom skälig tid få sin sak prövad i en rättvis och offentlig rättegång och inför en oavhängig och opartisk domstol som har inrättats enligt lag. Var och en skall ha möjlighet att erhålla rådgivning, låta sig försvaras och företrädas.

Rättshjälp skall ges till personer som inte har tillräckliga medel, om denna hjälp är nödvändig för att ge dem en effektiv möjlighet att få sin sak prövad inför domstol.

Förklaring

Första stycket grundas på artikel 13 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna: "Var och en, vars i denna konvention angivna fri- och rättigheter kränkts, skall ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet och detta även om kränkningen utförts av någon i offentlig ställning."

Enligt gemenskapsrätten är skyddet dock ännu mer omfattande, eftersom var och en har rätt att inför en behörig domstol använda sig av ett effektivt rättsmedel. EG-domstolen fastställde denna princip i sin dom av den 15 maj 1986 (Johnston, mål 222/84, Rec. 1986 s. 1651; se även domarna av den 15 oktober 1987, mål 222/86, Heylens, Rec. 1987, 4097 samt den 3 december 1992, C-97/91, Borelli, Rec. 1992, I-6313). Enligt domstolen gäller denna princip också för medlemsstaterna när de tillämpar gemenskapsrätten. Avsikten med att införa denna rättspraxis i stadgan är inte att ändra på det system för att väcka talan som föreskrivs i fördragen, bland annat reglerna för om mål kan tas upp. Denna princip skall således genomföras i enlighet med de förfaranden som anges i fördragen. Principen skall gälla unionens institutioner och medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten, och för alla rättigheter som garanteras genom unionsrätten.

Andra stycket motsvarar artikel 6.1 i konventionen, vilken har följande lydelse:

"Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig rättegång inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från rättegången eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse."

I gemenskapsrätten tillämpas rätten till domstolsprövning inte enbart vid överklaganden som avser rättigheter och skyldigheter av civilrättslig typ. Det är en av följderna av att gemenskapen är en rättsgemenskap, vilket domstolen har slagit fast i mål 294/83, De Gröna mot Europaparlamentet (dom av den 23 april 1986, Rec. 1986, s. 1339. Med undantag för sitt tillämpningsområde tillämpas de garantier som erbjuds enligt konventionen dock på likartat sätt i unionen.

När det gäller tredje stycket bör det noteras att enligt rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna måste allmän rättshjälp ges om detta är en förutsättning för att ett effektivt rättsmedel faktiskt skall kunna garanteras. (Europadomstolens dom av den 9 oktober 1979, Airey, serie A, volym 32, 11.) Det finns också ett system för allmän rättshjälp vid Europeiska gemenskapernas domstol.

Artikel 48

Presumtion för oskuld och rätten till försvar

1. Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse skall betraktas som oskyldig till dess att hans eller hennes skuld lagligen fastställts.
2. Var och en som har blivit anklagad för en lagöverträdelse skall garanteras respekt för rätten till försvar.

Förklaring

Artikel 48 motsvarar artikel 6.2 och 6.3 i konventionen, vilken lyder som följer:

- "2. Var och en som blivit anklagad för brott skall betraktas som oskyldig till dess hans skuld lagligen fastställts.*
- 3. Var och en som blivit anklagad för brott har följande minimirättigheter:*
  - a) att utan dröjsmål, på ett språk som han förstår och i detalj, underrättas om innebörden av och grunden för anklagelsen mot honom,*
  - b) att få tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar,*
  - c) att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde som han själv utsett eller att, när han saknar tillräckliga medel för att betala ett rättegångsbiträde, erhålla ett sådant utan kostnad, om rättvisans intresse så fordrar,*
  - d) att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas emot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom,*
  - e) att utan kostnad bistås av tolk, om han inte förstår eller talar det språk som används i domstolen."*

Enligt artikel 52.3 har denna rättighet samma innebörd och räckvidd som den som garanteras i konventionen.

Artikel 49

Principerna om laglighet och proportionalitet i fråga om brott och straff

1. Ingen får fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde en lagöverträdelse enligt nationell eller internationell rätt. Inte heller får ett strängare straff utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då lagöverträdelsen begicks. Om efter lagöverträdelsens begående ny lag stiftas som föreskriver ett lindrigare straff skall detta tillämpas.
2. Denna artikel skall inte hindra lagföring och bestraffning av den som har gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks var brottslig enligt de allmänna principer som erkänns av alla nationer.
3. Straffets stränghet bör inte vara oproportionerlig i förhållande till lagöverträdelsen.

Förklaring

I denna artikel återges den klassiska principen om den icke-retroaktiva verkan hos lagar och straff på det straffrättsliga området. Ett tillägg har gjorts i form av den princip om retroaktiv verkan för mildare straffrättslig lagstiftning som förekommer i många medlemsstater och som återges i artikel 15 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

Artikel 7 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna har följande lydelse:

- "1. Ingen får fällas till ansvar för någon gärning eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde ett brott enligt nationell eller internationell rätt. Inte heller får ett strängare straff utmätas än som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks.*
- 2. Denna artikel skall inte hindra lagföring och bestraffning av den som gjort sig skyldig till en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks var brottslig enligt de allmänna rättsprinciper som erkänns av civiliserade stater."*

I punkt 2 har man helt enkelt strukit ordet "civiliserade", vilket inte innebär någon förändring i betydelsen av denna punkt, som särskilt avser brott mot mänskligheten. Enligt artikel 52.3 har den rättighet som garanteras följaktligen samma innebörd och räckvidd som i konventionen.

I punkt 3 återges den allmänna princip om proportionalitet i fråga om brott och straff som slagits fast i medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner och EG-domstolens rättspraxis.

Artikel 50

Rätt att inte bli dömd eller straffad två gånger för samma brott

Ingen får lagföras eller straffas på nytt för en lagöverträdelse för vilken han eller hon redan har blivit frikänd eller dömd i unionen genom en lagakraftvunnen brottmålsdom i enlighet med lagen.

Förklaring

Artikel 4 i protokoll nr 7 till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna har följande lydelse:

- "1. Ingen får lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat.*

- 2. Bestämmelserna i föregående punkt skall inte utgöra hinder för att målet tas upp på nytt i enlighet med lagen och rättegångsordningen i den berörda staten om det föreligger bevis om nya eller nyuppdagade omständigheter eller om ett grovt fel begåtts i det tidigare rättegångsförfarandet vilket kan ha påverkat utgången i målet.*

- 3. Avvikelse får inte ske från denna artikel med stöd av artikel 15 i konventionen."*

Principen om att ingen får dömas två gånger för samma brott ("non bis in idem") tillämpas i gemenskapsrätten (bland en omfattande rättspraxis, se dom av den 5 maj 1966, Gutmann mot kommissionen, mål 18/65 och 35/65, Rec. 1966, s. 150, och bland senare mål förstainstansrättens dom av den 20 april 1999, förenade mål T-305/94 m.fl., Limburgse Vinyl Maatschappij NV mot kommissionen, REG II-931). Det bör påpekas att den "icke-kumulativa" regeln avser kumulering av två påföljder av samma typ – här straffrättsliga.

Enligt artikel 50 skall "non bis in idem-principen" gälla inte endast i fråga om en och samma stats behörighet utan även mellan flera medlemsstaters behörigheter. Detta motsvarar unionens regelverk – se artiklarna 54–58 i konventionen om tillämpning av Schengenavtalet, artikel 7 i konventionen om skydd av Europeiska gemenskapernas finansiella intressen samt artikel 10 i konventionen om kamp mot korruption. De starkt begränsade undantag som finns och som innebär att medlemsstaterna enligt dessa konventioner får göra avsteg från "non bis in idem-principen" omfattas av den övergripande klausulen i artikel 52.1 om begränsningar. När det gäller de situationer som avses i artikel 4 i protokoll nr 7, nämligen tillämpningen av denna princip inom en och samma medlemsstat, har den rättighet som garanteras samma innebörd och räckvidd som motsvarande rättighet i konventionen.

KAPITEL VII. ALLMÄNNA BESTÄMMELSER

Artikel 51

Räckvidd

1. Bestämmelserna i denna stadga riktar sig, med beaktande av subsidiaritetsprincipen, till unionens institutioner och organ samt till medlemsstaterna endast när dessa tillämpar unionsrätten. Institutionerna, organen och medlemsstaterna skall därför respektera rättigheterna, iakttå principerna och främja tillämpningen av dem i enlighet med sina respektive befogenheter.

2. Denna stadga medför varken någon ny befogenhet eller någon ny uppgift för gemenskapen och unionen och ändrar heller inte de befogenheter och uppgifter som fastställs i fördragen.

Förklaring

Syftet med artikel 51 är att fastställa stadgans tillämpningsområde. Avsikten är att tydligt slå fast att stadgan först och främst är tillämplig på unionens institutioner och organ, med iakttagande av subsidiaritetsprincipen. Denna bestämmelse står i samklang med artikel 6.2 i Fördraget om Europeiska unionen, enligt vilken unionen skall respektera de grundläggande rättigheterna, samt mandatet från Europeiska rådet i Köln. Betydelsen av begreppet "institutioner" slås fast i artikel 7 i EG-fördraget där institutionerna räknas upp. Begreppet "organ" används allmänt för att avse alla organ som inrättas genom fördragen eller sekundärrätten (se artikel 286.1 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen).

När det gäller medlemsstaterna framgår det entydigt av domstolens rättspraxis att medlemsstaterna är skyldiga att respektera de grundläggande rättigheter som fastställts inom ramen för unionen endast när de fattar beslut inom ramen för gemenskapsrätten (dom av den 13 juli 1989, Wachauf, mål 5/88, Rec. 1989, s. 2609; dom av den 18 juni 1991, ERT, Rec. 1991, I-2925). Domstolen bekräftade nyligen denna rättspraxis med följande formulering: "Vidare är medlemsstaterna bundna av de krav som följer av kraven på skydd för grundläggande rättigheter i gemenskapens rättsordning när de genomför gemenskapsrättsliga bestämmelser..." (dom av den 13 april 2000, mål C-292/97, punkt 37, ännu inte offentliggjord). Givetvis skall denna princip, så som den bekräftas i denna stadga, gälla såväl centrala myndigheter som regionala och lokala instanser och offentliga organ när de tillämpar unionsrätten.

I punkt 2 bekräftas att stadgan inte får medföra någon utvidgning av de befogenheter och uppgifter som gemenskapen och unionen ges i fördragen. Det handlar om att uttryckligen nämna det som logiskt följer av subsidiaritetsprincipen och av att unionen endast har de befogenheter den har tilldelats. De grundläggande rättigheter som garanteras i unionen har ingen effekt utanför ramen för de befogenheter som fastställs i fördraget.

Artikel 52

De garanterade rättigheternas räckvidd

1. Varje begränsning i utövningen av de rättigheter och friheter som erkänns i denna stadga skall vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.
2. De rättigheter som erkänns i denna stadga och grundar sig på gemenskapsfördragen eller på Fördraget om Europeiska unionen skall utövas på de villkor och inom de gränser som fastställs i dessa.
3. I den mån som denna stadga omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna skall de ha samma innebörd och räckvidd som i konventionen. Denna bestämmelse hindrar inte unionsrätten från att tillförsäkra ett mer långtgående skydd.

Förklaring

Syftet med artikel 52 är att fastställa de garanterade rättigheternas räckvidd. I punkt 1 behandlas begränsningssystemet. I den använda formuleringen har inspiration hämtats från domstolens rättspraxis enligt följande: "Det följer emellertid av en väl etablerad rättspraxis att dessa rättigheter kan begränsas, särskilt inom ramen för en gemensam organisation av marknaden, förutsatt att dessa begränsningar faktiskt svarar mot mål av allmänintresse som gemenskapen eftersträvar och i förhållande till dessa mål inte utgör ett orimligt och oacceptabelt ingripande som påverkar själva innehållet i dessa rättigheter" (dom av den 13 april 2000, mål C-292/97, punkt 45). Omnämmandet av mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen omfattar såväl de mål som anges i artikel 2 som andra intressen som skyddas av särskilda bestämmelser i fördraget, t.ex. artikel 30 eller artikel 39.3 i EG-fördraget.

I punkt 2 klargörs att om en rättighet följer av fördragen, skall den utövas på de villkor och inom de gränser som fastställs i dessa. Det rättighetssystem som erhålls enligt fördragen ändras inte av stadgan.

Punkt 3 syftar till att trygga det nödvändiga sammanhanget mellan stadgan och Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna genom att fastställa principen att rättigheterna i denna stadga, i den mån de svarar mot rättigheter som garanteras även i konventionen, skall ha samma innebörd och räckvidd, även i fråga om tillåtna begränsningar, som i konventionen. Därav följer särskilt att lagstiftaren vid fastställande av begränsningar i dessa rättigheter skall respektera samma normer som fastlagts i det detaljerade systemet för begränsningar i konventionen, utan att detta inkräktar på gemenskapsrättens och EG-domstolens autonomi. Hänvisningen till konventionen gäller såväl konventionen som protokollen. De garanterade rättigheternas innebörd och räckvidd bestäms inte endast av ordalydelsen i dessa instrument utan också av rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och vid Europeiska gemenskapernas domstol. Syftet med den sista meningen i punkt 3 är att göra det möjligt för unionen att säkerställa ett mer omfattande skydd.

Förteckningen över de rättigheter som för närvarande, utan att detta utesluter att rätten, lagstiftningen och fördragen utvecklas, kan anses motsvara rättigheter i konventionen enligt denna punkt återges nedan. Rättigheter som går utöver rättigheterna i konventionen har inte tagits med.

1. Artiklar i stadgan med samma innebörd och räckvidd som motsvarande artiklar i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna (EKMR):

- artikel 2 motsvarar artikel 2 i EKMR
- artikel 4 motsvarar artikel 3 i EKMR
- artikel 5.1 och 5.2 motsvarar artikel 4 i EKMR
- artikel 6 motsvarar artikel 5 i EKMR
- artikel 7 motsvarar artikel 8 i EKMR
- artikel 10.1 motsvarar artikel 9 i EKMR
- artikel 11 motsvarar artikel 10 i EKMR, utan att det påverkar de inskränkningar som gemenskapsrätten kan medföra i medlemsstaternas möjlighet att införa sådana tillståndskrav som avses i artikel 10.1 tredje meningen i EKMR
- artikel 17 motsvarar artikel 1 i tilläggsprotokollet till EKMR
- artikel 19.1 motsvarar artikel 4 i tilläggsprotokoll 4
- artikel 19.2 motsvarar artikel 3 i EKMR såsom den tolkats av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
- artikel 48 motsvarar artikel 6.2 och 6.3 i EKMR
- artikel 49.1 (med undantag för sista meningen) och 49.2 motsvarar artikel 7 i EKMR

2. Artiklar med samma innebörd som motsvarande artiklar i EKMR, men med större räckvidd:

- artikel 9 omfattar tillämpningsområdet för artikel 12 i EKMR, men dess tillämpningsområde kan utvidgas till att omfatta andra typer av äktenskap när dessa inrättas genom nationell lagstiftning
- artikel 12.1 motsvarar artikel 11 i EKMR men tillämpningsområdet utvidgas till unionsnivå
- artikel 14.1 motsvarar artikel 2 i tilläggsprotokollet till EKMR men tillämpningsområdet utvidgas till att omfatta tillgång till yrkesutbildning och fortbildning
- artikel 14.3 motsvarar artikel 2 i tilläggsprotokollet till EKMR när det gäller föräldrarnas rättigheter

- artikel 47.2 och 47.3 motsvarar artikel 6.1 i EKMR, men begränsningen till prövning av civila rättigheter och skyldigheter eller av anklagelser för brott finns inte med när det gäller unionsrätten och dess genomförande
- artikel 50 motsvarar artikel 4 i protokoll 7 till EKMR, men räckvidden har utvidgats till unionsnivå mellan medlemsstaternas domstolar.
- Slutligen kan Europeiska unionens medborgare inte betraktas som utlänningar vid tillämpning av gemenskapsrätten, på grund av förbudet mot all diskriminering på grund av nationalitet. De inskränkningar som anges i artikel 16 i EKMR när det gäller utlänningars rättigheter kan följaktligen inte tillämpas på unionsmedborgare i detta sammanhang.

Artikel 53

Skyddsnivå

Ingen bestämmelse i denna stadga får tolkas som att den inskränker eller inkräktar på de mänskliga rättigheter och grundläggande friheter som inom respektive tillämpningsområde erkänns i unionsrätten, internationell rätt och de internationella konventioner i vilka unionen, gemenskapen eller samtliga medlemsstaterna är parter, särskilt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, samt i medlemsstaternas författningar.

Förklaring

Denna bestämmelse syftar till att bevara den skyddsnivå som nu ges på respektive tillämpningsområde genom unionsrätten, medlemsstaternas rätt och internationell rätt. Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna nämns med tanke på sin stora betydelse. Den skyddsnivå som stadgan erbjuder får aldrig vara lägre än den som garanteras genom konventionen, vilket innebär att det begränsningssystem som anges i stadgan inte får understiga den nivå som föreskrivs i konventionen.

Artikel 54

Förbud mot missbruk av rättigheter

Ingen bestämmelse i denna stadga får tolkas som att den medför rätt att bedriva verksamhet eller utföra handlingar som syftar till att sätta ur spel någon av de rättigheter och friheter som erkänns i stadgan eller att inskränka dem i större utsträckning än vad som medges i stadgan.

Förklaring

*Denna artikel motsvarar artikel 17 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna:
"Ingenting i denna konvention får tolkas så att det medför en rätt för någon stat, grupp eller person att bedriva verksamhet eller utföra handling som syftar till att utplåna någon av de fri- och rättigheter som angetts i konventionen eller till att inskränka dem i större utsträckning än vad som där medgetts."*
